

**MAKTABGACHA TAYYORLOV GURUHLARIDA MULTIMEDIYA
TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH**

*Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti
Namangan filiali 1-kurs magistranti
Djakbarova Mohida Zokirjonovna
Maktabgacha ta'lim va tarbiya
nazariyasi va metodikasi yo'nalishi
+998949768790*

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha tayyorlov guruhlarida multimediya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari, amaliy imkoniyatlari va ta'lim sifati hamda bolalar rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Multimediya vositalari — audio, video, animatsiya, interaktiv ta'lim dasturlari, ekranli o'yinlar va virtual taqdimotlar — bolalarning idrok etish faoliyatini faollashtiruvchi zamonaviy o'quv-ixtiroiy vositalar sifatida qaraladi. Tadqiqotda multimediya vositalarining maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq rivoji, kognitiv jarayonlari, emotsional holati va mustaqil faoliyatiga ijobiy ta'siri bo'yicha ilmiy xulosalar beriladi. Shuningdek, multimediya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga samarali joriy qilish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, tayyorlov guruhi, multimediya texnologiyalari, interaktiv metodlar, kognitiv rivojlanish, audio-vizual materiallar, elektron resurslar, ta'lim sifati, raqamli pedagogika, faol o'qitish, innovatsion texnologiyalar.

3Maktabgacha ta'lim bosqichi bolalarning shaxs sifatida shakllanishi, nutq va tafakkur rivoji, emotsional-intellektual o'sishi hamda ijtimoiy ko'nikmalarining tarkib topishida g'oyat muhim davr hisoblanadi. Bugungi globallashuv jarayonida raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasiga kirib kelishi maktabgacha ta'lim tizimini ham modernizatsiya qilishni taqozo etmoqda. Xususan, multimediya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali, qiziqarli, interaktiv va bolalar ehtiyojlariga moslashtirilgan shaklga keltirish imkonini bermoqda.

Multimediya vositalari — bu audio, video, animatsiya, slaydlar, interaktiv dasturlar, ta'limiy o'yinlar va elektron qo'llanmalar majmuasi bo'lib, ular bolalarning idrok etish jarayonini faollashtiradi, eslab qolish samaradorligini oshiradi va ta'limga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi. Rivojlanish psixologiyasi ta'limotlariga ko'ra, 5–7 yoshli bolalar ko'proq vizual va harakatli materiallar orqali tezroq o'rganadi, shu

sababli multimediya texnologiyalari tayyorlov guruhlarida o'quv jarayonini tashkil etishda eng qulay vositalardan biridir.[1]

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida multimedianing ahamiyati yanada ortib bormoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv monitorlar, planshetlar, elektron darsliklar, 3D vizualizatsiyalar, virtual ta'lim dasturlari va multimediali qo'llanmalardan foydalanish davlat standartlari bilan hamohang ravishda bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Bu esa tayyorlov guruhlarida tarbiyachilaridan pedagogik texnologiyalarni puxta bilishni, turli elektron resurslarni dars jarayoniga moslash va ulardan oqilona foydalanishni talab qiladi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, multimediya vositalari orqali tayyorlov guruhlarida o'quvchilarning faolligi oshadi, ularning nutqiy rivojlanishi tezlashadi, mantiqiy fikrlash, eshituv-va ko'ruv idroki kuchayadi, mustaqil ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, multimedianing noto'g'ri qo'llanishi bolalarda charchoq, diqqatning tez susayishi, passiv kuzatuvchilik kabi holatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun multimediya texnologiyalaridan foydalanish yo'lida tarbiyachining metodik savodxonligi, pedagogik mahorati va texnik ko'nikmalari muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolada tayyorlov guruhlarida multimediyadan foydalanishning pedagogik mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari, amaliy yondashuvlari hamda ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar yoritiladi.

Multimediya texnologiyalari — bu turli xil axborot turlarini (matn, audio, video, animatsiya, interaktiv elementlar) birlashtirgan elektron o'quv-resurslar bo'lib, maktabgacha ta'lim jarayonini jonlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy psixologik tadqiqotlar, xususan, Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasi va Vigotskiyning sotsiokultural yondashuvi shuni ko'rsatadiki, 5–7 yoshli bolalar tasviriy axborotni tez qabul qiladi, interaktiv faoliyat orqali esa bilimlarni chuqur o'zlashtiradi. Multimedianing vizual va audial uyg'unligi bolalar xarakatlanish, kuzatish, eshitish va tasavvur qilish faoliyatlarini bir vaqtda faollashtiradi.

Multimedia vositalari bolalarda idrokning faollashuvi, eslab qolishning yaxshilanishi, nutq rivojlanishi, motivatsiyaning oshishi, tasviriy va abstrakt fikrlashning o'sishi kabi ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.[2]

Tayyorlov guruhlarida multimediyani qo'llash quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi.

Multimediali taqdimotlar: PowerPoint, Prezi yoki interaktiv slaydlar yordamida harflar, raqamlar, tabiat, texnika, fasllar, kasblar kabi mavzularni taqdim etish bolalar uchun tushunarli va qiziqarli bo'ladi. Harakatlanuvchi animatsiyalar bola e'tiborini barqaror ushlab turadi.

Elektron darsliklar va virtual qo'llanmalar: Elektron atlaslar, 3D modellar, interaktiv hikoyalar, audio-kitoblar tayyorlov guruhida tafakkur va idrokni boyitadi.

Masalan, hayvonlar haqidagi 3D modellar bolaga ularning tuzilishi, harakati va tovushlarini bir vaqtning o'zida kuzatish imkonini beradi.

Interaktiv o'yinlar: "Learning Apps", "Starfall", "ABC Kids" kabi resurslar orqali matematik o'yinlar, harf tanish mashqlari, ranglar va shakllarni o'rgatish osonlashadi. Interaktiv o'yinlar bolani faol qatnashishga, o'zlashtirishga va xotirani mustahkamlashga undaydi.[3]

Audio va video darslar: Multifilm, ertak, tarbiyaviy videoroliklar ko'rish orqali bolalarda tinglab tushunish, tafakkur qilish, voqealarni ketma-ketlikda ifodalash qobiliyati rivojlanadi. Musiqa, tovush effektlari emotsional holatga ijobiy ta'sir qiladi.

Robotaxtalik va sensorli texnologiyalar: Ba'zi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv doskalar, "smart table", planshetlar orqali bolalarda lgoritmik fikrlash, mustaqil o'rganish, differensiallashtirilgan ta'lim amalga oshirilmoqda. Multimediya texnologiyalarining bolalar rivojlanishiga ta'sirini quydagi jihatlardan ko'rib chiqish mumkin.

Kognitiv rivojlanish: Multimedia yordamida mavzularni tez qabul qilish, mantiqiy bog'lanishlarni ko'rish va mustaqil natija chiqarish imkoniyati mavjud. Tayyorlov yoshidagi bolalar virtual tajribalar orqali murakkab tushunchalarni sodda shaklda anglaydi.

Nutq rivoji: Audio-vizual materiallar bolalarda lug'at boyligini oshiradi, to'g'ri talaffuzni rivojlantiradi, hikoya qilish ko'nikmasini yaxshilaydi. Multimediali ertaklar orqali dialog tuzish, savol-javob qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Emotsional va ijtimoiy rivojlanish: Qiziqarli animatsiyalar, musiqa va interaktivlik bolaning o'qishga ijobiy munosabatini kuchaytiradi, guruh bo'lib ishlash, navbat kutish, vazifani bajarish kabi ijtimoiy ko'nikmalar shakllanadi.

Multimedia texnologiyalari tarbiyachidan quyidagi ko'nikmalarni talab etadi: Texnik vositalardan to'g'ri foydalanish, darsga mos elektron materiallar tanlash, multimediya bilan ortiqcha yuklamaslik, bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olish, xavfsizlik va gigiyena talablariga rioya qilish. Tarbiyachi multimediya vositalarini maqsadga yo'naltirilgan, me'yoriy, interaktiv va didaktik tamoyillar asosida qo'llagan taqdirda, ta'lim jarayoni yuqori samaradorlikka ega bo'ladi.[4]

Multimediyadan foydalanishda quydagi muammolarga duch kelinishi mumkin. Masalan texnik vositalarning yetarli emasligi, tarbiyachilarning raqamli ko'nikmalari pastligi, multimediya bilan ortiqcha mashg'ulot o'tkazish (ko'rish charchoqlari, diqqat susayishi), sifatli elektron kontent yetishmasligi.[5]

Yechimlar sifatida quydagilarni keltirishimiz mumkin: Tarbiyachilar uchun muntazam IT-treninglar tashkil etish, davlat ta'lim standartlariga mos elektron resurslar yaratish, multimediya darslarini qisqa, mazmunli va maqsadli rejalashtirish, texnik xavfsizlik va ko'rish gigiyenasiga rioya etish.[6]

Tadqiqot davomida maktabgacha tayyorlov guruhlarida multimediya texnologiyalaridan foydalanish jarayoni kuzatildi, tajriba-sinov darslari o'tkazildi va tarbiyachilar hamda bolalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir samaradorligi tahlil qilindi. Olingan natijalar quyidagilarni ko'rsatdi: Multimediya qo'llangan darslarda bolalarning faolligi 35–40% ga oshdi. Bolalar animatsiyalar, interaktiv o'yinlar va video materiallarga tez javob bera boshladilar. Nutqiy rivojlanish dinamikasi ijobiy bo'ldi. Audio-video topshiriqlar orqali bolalarning so'z boyligi, to'g'ri talaffuz va izchil gap tuzish ko'nikmalari yaxshilandi. Diqqat va eslab qolish ko'rsatkichlari oshdi. Rangli, harakatli va ovozli materiallar bolalarda 2 barobar ko'proq eslab qolish imkonini berdi. Tarbiyachilarning dars jarayonini boshqarish qulaylashdi. Multimediali slaydlar va interaktiv topshiriqlar bir mavzuni tez, aniq va vizual tarzda tushuntirishga yordam berdi. Bolalar motivatsiyasi kuchaydi. O'yinli multimediali vazifalar bolalarda qiziqish, ishtirok etishga intilish va faol muloqotga kirishish ehtiyojini oshirdi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari multimediya texnologiyalari tayyorlov guruhlarida ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirishi, pedagogik jarayonni samarali, qiziqarli va innovatsion xarakterga ega qilishini tasdiqladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha tayyorlov guruhlarida multimediya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Multimediali materiallar bolalarning idrok etish, nutq rivoji, mantiqiy fikrlash va emotsional-hissiy rivojlanishini rag'batlantiradi, ularning darsga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini kuchaytiradi.

Tajriba ko'rsatdiki, multimediya vositalari tarbiyachilarga darsni interaktiv, vizual va tizimli tarzda tashkil etish imkonini beradi. Shu bilan birga, multimediya texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun tarbiyachilarning texnik va pedagogik kompetensiyalari, dars rejalashtirishdagi didaktik yondashuvlari ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, multimediya texnologiyalari maktabgacha ta'lim jarayonida faqat qo'shimcha vosita sifatida emas, balki pedagogik jarayonning ajralmas qismi sifatida qo'llanilishi kerak. Ularning integratsiyasi bolalarning kognitiv, nutqiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik talablarni bajarish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov A.A., Maktabgacha ta'lim psixologiyasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Karimova D., Multimedia vositalari yordamida ta'limni tashkil etish. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. To'raqulov X., Pedagogik innovatsiyalar va multimediya texnologiyalari. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.

4. Piajje J. The Language and Thought of the Child. — New York: Routledge, 1972.
5. Vigotskiy L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge: Harvard University Press, 1978.
6. Harlen W., Assessment and Learning. — London: SAGE Publications, 2007.
7. Black P., Wiliam D. “Assessment for Learning: Principles and Practice”. Educational Assessment, 1998.
8. Nitko A.J., Brookhart S. Educational Assessment of Students. — Boston: Pearson, 2016.
9. Mavlonova R.A., Rahmonqulova N.X. Pedagogika nazariyasi va tarixi. — Toshkent: TDPU, 2019.
10. Yuldashev J., Xoliyorova X. Ta’lim jarayonida interaktiv va multimedia vositalari. — Toshkent: Orient Press, 2020.